

Tips voor differentiatie naast uw taalmethode

Er zijn tips voor:

- dyslectische leerlingen
- NT2 leerlingen
- taal-/spellingzwakke leerlingen
- taal-/spellingsterke leerlingen

Wat is het kernprobleem bij dyslexie?

Dyslectische leerlingen hebben veel moeite met het leren van een goede klanktekenkoppeling.

- Het analyseren en vergelijken van de volgorde van klanken
- Het vlot kunnen herkennen van klankstructuren van woorden en het omzetten van geschreven tekens naar de bijbehorende klanken

Dit zorgt er voor dat op elkaar lijkende woorden gemakkelijk door elkaar worden gehaald.

Het gevolg hiervan is ook dat zij woorden niet in hun geheel herkennen en vaak spellend blijven lezen.

Dyslectische leerlingen moeten bij het lezen meer gebruik maken van hogere cognitieve vaardigheden om woorden te ontcijferen en hebben veel behoefte aan contextinformatie.

Het lezen van losse vragen en opdrachten bij taal en spelling is lastig, omdat de leerling hierbij minder steun van contextinformatie heeft.

Een ander gevolg van het gebrek aan automatisering van woordbeelden is dat leerlingen veel spelfouten maken, die erg hardnekkig zijn. Tweeklanken als /oe/, /ui/ en /eu zijn bijvoorbeeld lastig, de volgorde van de letters wordt vaak omgedraaid. Ook het gebruik van de spellingscategorieën /u/, /uu/, /uw/ en /eeuw/ is voor veel dyslectische leerlingen verwarrend. Dan is er nog de klankverkleuring die bij klinkers optreedt door de letters /l/ en /r/, waardoor een woord als 'beer' vaak als 'bir' gespeld wordt. Bekend is daarnaast dat dyslectische leerlingen vaak moeite hebben met de letters /b/ en /d/.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Preteaching bij nieuwe spellingsproblemen en nieuwe leesteksten.
- Extra tijd geven bij klassikaal werk, eventueel in een aparte ruimte.
- Leerlingen de tijd geven om te antwoorden op gestelde vragen.
- De te maken opdrachten mondeling toelichten.
- Negatieve ervaring voorkomen door de leerling niet hardop te laten lezen, maar inhoud met eigen woorden weer te geven.
- Goed leesbare kopieën te maken van teksten met het lettertype "Dyslexie" bv. Verdana met regelafstand 1,5 (www.studiostudio.nl).
- Bij de beoordeling verschil tussen inzichtfouten en andere fouten maken.
- Bij toetsen zoveel mogelijk meerkeuzevragen vermijden.
- Gebruik laten maken van een tekstverwerker met spellingcontrole. (let wel op dat een tekstverwerker niet altijd het bedoelde woord herkent, zei / zij).
- Gebruik ezelsbruggetjes voor de spelling www.ezelsbruggetje.nl/basisschool.
- Haal niet te snel dingen weg van het digibord, overtuig uzelf ervan dat iedereen alles heeft overgenomen.

Voor Taaltrapezegebruikers

Algemeen: Lees de **wegwijzer** bij deze methode voor diverse tips.

1. Bij teksten leesbegrip basislessen 4:
 - Laat de leerlingen niet onverwacht hardop voorlezen.
 - Laat elke leerling met dyslexie begeleiden door een leessterke leerling. De leessterke leerling leest de tekst in leerlingenboek zachtjes voor en de leerling met dyslexie leest mee. Eventueel kunnen deze tweetallen ook samen de vragen maken.
 - Laat alle oefeningen met veel leeswerk (waar/nietwaar – ja/nee) samen doen met leessterke leerling. Leessterke leerling leest voor, samen beantwoorden.
2. Bij woordenschatlessen basislessen 1 en 2:
 - Verkort de introductie van de thema's in basisles 1. Start met een "herkenbare" introductie waarin een nieuw woord uit de basisles wordt gebruikt.
 - Geef het doel per les expliciet aan. Wat leren we vandaag? Acht nieuwe kernwoorden.
 - De uitlegvoorbeelden zijn wat lang. Kies bij een kernwoord hooguit een of twee goede contextzinnen. (Concentratie is niet hoog.) Laat eventueel een woordveld maken.
 - Blik niet steeds vooruit. (vertel dat ze in de volgende les....) Is verwarrend, maar sla niet de reflectie over.
 - Lees samen of met een sterke leerling, de leuke informatieboekjes. Laat de leerlingen de kernwoorden benoemen.
3. Bij spellen: Er is geen spellingsmethode bij Taaltrapeze. (zie voor oefeningen Spelen met spellen Taalverhaal)

Advies bij gebruik andere spellingsmethode:

 - Train de klank-tekenkoppeling van de letters. (je zegt bir maar schrijft beer) Geef ook-zo woorden: veer, keer, meer, teer, weer.
 - Zorg ervoor dat de woordbeelden van hoogfrequente woorden goed worden ingeprent.
 - Bied één spellingsregel per les aan en prent die op verschillende manieren in.
 - . gebruik rijmwoorden huis – muis – luis – buis – ruis – kuis – suis – thuis -
 - . in kolommen plaatsen van ook-zo woorden

be-	ver-	ge-
-----	------	-----
 - . samenstellingen maken duik – plank
 - . woorden knippen staart | je
 - . laat woord tekenen waarin ze steeds het woord schrijven
 - Plak kaartjes met /eu/ /ui/ op hun tafel bij omkeringen.
 - Geef systematische instructie over morfologische regels.
 - Maak samen een kaart met de belangrijkste spellingsregels.
4. Bij stellen basisles 5:
 - Laat ze een regel overslaan bij het schrijven op lijntjespapier. Beter leesbaar en overzichtelijk.
 - Maak samen een schema n.a.v. woordveld bij plaatje/titel en laat ze daar gebruik van maken.
 - Bespreek expliciet de stappen van de diverse schrijfplannen.
 - Laat eerst het verhaal schrijven. Daarna het verhaal overlezen, waarbij steeds op één ding gelijk wordt gelet.
 - 1e keer controleer op de hoofdletters
 - 2e keer heb je overal punten en komma's
 - 3e keer zie je nog spelfouten
 - 4e keer heb je werkwoordsfouten
 - 5e keer kloppen je zinnen
 - Accepteer en stimuleer het schrijven in korte zinnen en een kort verhaal.
5. Bij rest:
 - Zorg voor goed leesbare kopieerbladen bij de bouwsteenlessen (VERDANA).
 - Licht de opdrachten in werkboek mondeling toe en laat markeerstift gebruiken voor de belangrijke woorden en / of stappen die ze moeten maken.
 - Controleer of de leerlingen het verschil van de lichtgrijs gedrukte woorden/zinnen zien.
 - Controleer of de opdrachten in het zelfstandig werkboek begrepen zijn.
 - Geef duidelijk aan welke opdrachten ze niet hoeven te maken. (vierkantje of rondje oefeningen staan door elkaar)
 - Laat stukken tekst in werkboek samen lezen met leessterke leerling, ook al staat er het icoontje voor tweetallen niet bij.

Wat is het kernprobleem bij NT2-leerlingen?

Bij meertalige leerlingen is het belangrijk om onderscheid te maken tussen twee soorten meertaligheid.

- De kinderen die vanaf het eerste begin van de taalontwikkeling thuis twee talen aangeboden hebben gekregen. (De leerling heeft vaak juist voordeel van zijn tweetaligheid.)
- De kinderen die thuis een andere taal spreken dan zij op school krijgen aangeboden. De NT2-leerlingen.

Bij die laatste groep kinderen ontstaan er vaak problemen, omdat deze leerlingen van huis uit te weinig taalkennis van het Nederlands hebben kunnen opdoen.

Deze leerlingen hebben een achterstallige woordenschat. Doordat zij een woordenschatprobleem hebben, ontstaat er automatisch problemen met het begrijpend lezen en met het taalbegrip in bredere zin. Dan is er nog het feit dat deze leerlingen een ander referentiekader hebben. (Weet niet wat de duinen zijn bv.)

Ook lidwoorden, verwijswaarden, voornaamwoorden en woord- en zinsstructuren zijn lastig voor NT2-leerlingen.

NT2-leerlingen maken meer schrijffouten, doordat bepaalde klanken niet goed worden onderscheiden. Tenslotte de overeenkomsten en verschillen tussen de eerste taal en het Nederlands. Bij talen die relatief gezien meer overeenkomsten hebben zullen minder problemen ontstaan dan bij talen die erg van elkaar verschillen.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Gebruik de TPR NT2 methode om woorden aan te leren. Doe er 5-10 minuten oefeningen mee, tijdens een overgang naar andere lesonderdelen of 5 minuten voordat de bel gaat.
<http://www.taalleermethoden.nl/index.php/taalleermethoden/tpr>.
- Incorrecte grammaticale structuren in mondelinge taalgebruik, direct herhalen in zijn correcte vorm. Vervolgens ingaan op de inhoud van het gezegde. De uiting **niet** expliciet als foutief benoemen.
- Spreekniveau **niet** te veel naar beneden bijstellen.
- Preteaching bij nieuwe woorden en leesteksten.
- Leerdoelen aangeven.
- Controleren of instructie begrepen is.
- Systematisch expliciete uitleg over woordbetekenissen.
- Meer tijd inlassen voor taallessen (apart oefenen met een groepje NT2-leerlingen).
- Leerlingen iets laten vertellen over eigen taal en/of cultuur (motivatie).

Voor Taaltrapezegebruikers

1. Bij teksten leesbegrip:
 - Bereid de leerlingen voor op de leesteksten. (preteaching)
 - Laat elke NT2-leerling begeleiden door een leerling die de uitspraak goed beheerst. De leerling leest de tekst zachtjes voor en de NT2-leerling leest mee.
 - Zet vooraf in de teksten naast de kantlijn bij moeilijke woorden een synoniem of korte omschrijving neer.
2. Bij woordbegrip teksten:
 - Er staan heel veel uitlegvoorbeelden in de handleiding, gebruik ze niet allemaal tegelijk.
 - Controleer of ook de eenvoudige woorden begrepen worden.
 - Leg symbolisch taalgebruik (bv. een afstand overbruggen) duidelijk uit.
 - Oefen met samenstellingen (een appeltaart is een taart gemaakt met appel).
 - Splits de werkwoorden overbruggen - afhaken - afvoeren (over - bruggen).
 - Laat een schriftje aanleggen met de eigen moeilijke woorden. (hoeveel nieuwe woorden heb ik geleerd is motiverend voor de leerling)
3. Bij spellen: Er is geen spellingsmethode bij Taaltrapeze. (zie voor oefeningen Spelen met spellen Taalverhaal)

Advies bij gebruik andere spellingsmethode:

 - Train de klank-tekenkoppeling van de letters. Laat woorden nazeggen, opschrijven en nog eens zeggen. Controleer of de leerlingen de klank goed horen.
 - Zorg ervoor dat de woordbeelden van hoogfrequente woorden goed worden ingeprent.
 - Bied één spellingsregel per les aan en prent die op verschillende manieren in.
 - . rijmwoorden huis – muis – luis – buis – thuis
 - . in kolommen plaatsen van ook-zo woorden

be-	ver-	ge-
-----	------	-----
 - . samenstellingen maken duik – plank
 - . woorden knippen staart | je
 - Geef systematische instructie over morfologische regels bij werkwoordspelling. Veel morfologische regels zijn zo ingewikkeld dat het aanleren van die regels niet effectief is. Veel regels zullen kinderen zelf afleiden uit het taalaanbod eerst de regelmatige regels die ze vervolgens in alle gevallen gebruiken (overgeneralisatie). Daarna worden pas de onregelmatige regels verworven.
 - Maak samen een kaart met de belangrijkste spellingsregels.
4. Bij stellen:
 - Bekijk samen de plaatjes en laat ze er eerst over vertellen. Laat samen met een andere leerling een woordveld maken.
 - Stimuleer bij stelopdrachten de leerlingen (vanaf groep 5) om langere zinnen te schrijven. U kunt de leerling bijvoorbeeld als extra opdracht geven om in de stelopdracht minstens twee zinnen met 'omdat', 'want' of 'maar' te gebruiken.
 - Stimuleer om variatie in hun zinsbouw aan te brengen door strategieën aan te reiken. (verken het onderwerp, verzamel en selecteer de informatie, kun je dat ook anders opschrijven, een ander woord voor.... is?)
5. Bij taalbeschouwing:
 - Licht de opdrachten in het werkboek mondeling toe en laat markeerstift gebruiken voor de belangrijke woorden en / of stappen die ze moeten maken.
 - Laat stukken tekst in het werkboek samen lezen met een leerling die een goede uitspraak heeft.
 - Vul samen de oefeningen in waarbij een juist lidwoord moet worden gegeven (bv. werkboek 6 b blz.13), om een verkeerde inprenting te vermijden.

Wat is het kernprobleem bij taal-/spellingzwakke leerlingen?

Door een specifieke taalontwikkelingsstoornis of een algemene leerachterstand hebben deze leerlingen meer moeite met de taal- en spellingslessen. De incidentele verwerving van nieuwe woorden verloopt bij taalzwakke leerlingen moeizaam. Sommige leerlingen laten lange pauzes vallen tijdens het spreken, omdat zij moeite hebben met de woordvinding. Taalzwakke leerlingen hebben vaak moeite met het begrijpen van gesproken en geschreven instructies.

Zwakke leerlingen hebben ook een vertraagde verwerving van de spellingvaardigheid. Zij hebben een beperkt vermogen om nieuwe woorden te spellen door gebruik te maken van analogieën van bekende woorden. Ook hebben ze moeite met het zien van morfologische patronen in woorden.

Tenslotte hebben spellingzwakke leerlingen moeite met het gebruik van fonologische en visuele strategieën bij het spellen, waardoor leerlingen het lastig vinden de klanken van woorden precies te achterhalen. Ook de zinsbouw in geschreven taal van taalzwakke leerlingen is van een lager niveau dan dat van gemiddeld presterende leeftijdsgenoten.

Het meeste plezier beleven zwakke leerlingen aan het oefenen van luistervaardigheden. Ze ervaren lezen als het minst leuk en vinden mondeling vertellen het moeilijkst. Vaak is de concentratie bij deze leerlingen laag.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Vertel de leerling altijd duidelijk wat het doel van de les is, zodat hij weet wat van hem wordt verwacht.
- Controleer of de leerling de gegeven instructie (mondeling of schriftelijk) begrepen heeft. Moedig de leerling aan om het zelf aan te geven indien dit niet het geval is en om dan verduidelijking te vragen.
- Benoem bij het geven van (verlengde) instructie alle deelhandelingen zoveel mogelijk expliciet.
- Probeer bij gesproken instructie zoveel mogelijk gebruik te maken van visuele ondersteuning, bijvoorbeeld door gebruik te maken van afbeeldingen bij de uitleg van een woordbetekenis.
- Extra taalstimulering in kleinere groepen.
- Maak voordat de luisteroefening begint attent op het gebruik van luisterstrategieën, zoals goed stil zitten, er niet doorheen praten, of andere strategieën die besproken zijn. Controleer na afloop of de leerling de strategie ook daadwerkelijk gebruik heeft. Bespreek met de leerling of het geholpen heeft en wat hij een volgende keer nog meer kan doen.

Voor Taaltrapezegebruikers

Algemeen: Lees de **wegwijzer** bij deze methode voor diverse tips.

1. Bij teksten leesbegrip basislessen 4:
 - Lees met een groepje zwakke leerlingen de tekst in het leerlingenboek. Laat de vragen mondeling beantwoorden.
 - Laat alle oefeningen met veel leeswerk (waar/nietwaar – ja/nee) samen doen met leessterke leerling. Leessterke leerling leest voor, samen beantwoorden.
2. Bij woordenschatlessen basislessen 1 en 2:
 - Verkort de introductie van de thema's in basisles 1.
 - Geef het doel per les expliciet aan. Wat leren we vandaag? 8 nieuwe kernwoorden.
 - De uitlegvoorbeelden zijn wat lang. Kies bij een kernwoord hooguit een of twee goede contextzinnen. (Concentratie is niet hoog.) Laat eventueel een woordveld maken.
 - Blick niet steeds vooruit. (vertel dat ze in de volgende les...) Is verwarrend, maar sla niet de reflectie over.
 - Lees samen of met een sterke leerling, de leuke informatieboekjes. Laat de leerlingen de kernwoorden benoemen.
3. Bij spellen: (zie voor leuke oefeningen Spelen met spellen Taalverhaal)

Algemeen: Er is geen spellingsmethode bij Taaltrapeze. Advies bij gebruik andere spellingsmethode:

 - Train de klank-tekenkoppeling van de letters. (je zegt bir maar schrijft beer) Geef ook-zo woorden: veer, keer, meer, teer, weer.
 - Zorg ervoor dat de woordbeelden van hoogfrequente woorden goed worden ingeprent.
 - Bied één spellingsregel per les aan en prent die op verschillende manieren in.
 - . gebruik rijmwoorden huis – muis – luis – buis – ruis – kuis – suis – thuis -
 - . in kolommen plaatsen van ook-zo woorden

be-	ver-	ge-
-----	------	-----
 - . samenstellingen maken duik – plank
 - . woorden knippen staart | je
 - . laat woord tekenen waarin ze steeds het woord schrijven
 - Geef systematische instructie over morfologische regels.
 - Maak samen een kaart met de belangrijkste spellingsregels.
4. Bij stellen basisles 5:
 - Maak samen een schema n.a.v. woordveld bij plaatje/titel en laat ze daar gebruik van maken.
 - Bespreek expliciet de stappen van de diverse schrijfplannen.
 - Accepteer en stimuleer het schrijven in korte zinnen en een kort verhaal.
5. Bij rest:
 - Zorg voor goed leesbare kopieerbladen bij de bouwsteenlessen.
 - Licht de opdrachten in werkboek mondeling toe en laat markeerstift gebruiken voor de belangrijke woorden en / of stappen die ze moeten maken.
 - Controleer of de leerlingen het verschil van de lichtgrijs gedrukte woorden/zinnen zien.
 - Controleer of de opdrachten in het zelfstandig werkboek begrepen zijn.
 - Geef duidelijk aan welke opdrachten ze niet hoeven te maken. (vierkantje of rondje oefeningen staan door elkaar)
 - Laat stukken tekst in werkboek samen lezen met leessterke leerling, ook al staat er het pictogram voor tweetallen niet bij.

Wat is het kernprobleem bij taal-/spellingsterke leerlingen?

(Hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een grote algemene interesse om de wereld om zich heen te ontdekken en te analyseren. Omdat ze graag zelf ontdekkingen doen, gaat hun voorkeur uit naar activiteiten waarbij ze zelfstandig kunnen werken. Zij zijn snel van begrip en hebben een hoog leertempo. Bovendien kenmerken zij zich door analytisch inzicht en het vermogen om probleemoplossend te denken en verbanden met het grotere geheel te zien. Zij zijn vaak erg taalvaardig, hetgeen zich uit in een goed taalbegrip, een grote woordenschat en het gebruik van langere, complexere zinnen. Omdat begaafde leerlingen een goede woordherkenning hebben, leidt dit tot een snel leestempo. Daarnaast zijn ze goed in staat om woorden te herleiden naar de grondvorm.

Vaak beschikken begaafde leerlingen over een goed geheugen en een groot doorzettingsvermogen. Taalsterke leerlingen kunnen vaak creatieve verhalen schrijven en zijn over het algemeen erg vaardig in het maken van woordgrappen. Zij halen er voldoening uit om moeilijke taken te verrichten waarbij ze van deze kwaliteiten gebruik kunnen maken en originaliteit en creativiteit kunnen laten zien. Zij hebben een hekel aan overbodige herhaling. Tenslotte hebben begaafde leerlingen behoefte aan open vraagstellingen waar ze op een creatieve wijze mee om kunnen gaan.

Algemene aanbevelingen inzetbaar bij alle taal- en spellingslessen:

- Bekijk per leerling individueel welke activiteiten eventueel kunnen worden overgeslagen.
- Laat sterke leerlingen af en toe met elkaar samenwerken, dit werkt uitdagend. Laat ze echter ook regelmatig met gemiddelde en zwakke leerlingen samenwerken zodat er voldoende aansluiting blijft met de rest van de groep en er geen elitegevoel ontstaat.
- Van leerlingen van wie bekend is dat een bepaald lesonderdeel al beheerst wordt, kan besloten worden ze niet mee te laten luisteren naar klassikale instructie. In plaats daarvan kunnen ze vast zelfstandig aan het werk gezet worden.
- Bied uitdaging, dit kan door aanvullende of vervangende verrijkende opdrachten te geven, zoals 'Taal is van iedereen' van Topklassers (zie www.zelfstandig-werken.nl).
- Kijk de verrijkingsopdrachten na en geef de leerling feedback.
- Plan tijd in om bijvoorbeeld de aanpak en het resultaat van de verrijkingsopdrachten met de leerling te bespreken.

Voor Taaltrapezegebruikers

Algemeen:

- Bij de bouwsteenlessen is er een mogelijkheid tot differentiatie voor taalsterkere leerlingen. (1 les van 15 minuten met kopieerblad per week)
 - In werkboek staan rondjes en vierkantjes voor de opdrachten. Vierkantjes zijn voor taalsterkere leerlingen.
1. Bij lees/verhaalbegrip:
 - Laat de leerling halverwege een voorspelling doen over hoe het verhaal af zou kunnen lopen, lees verder en vergelijk het einde in het verhaal met het voorspelde einde.
 - Laat de leerling na afloop van het verhaal verzinnen wat er daarna nog meer zou kunnen gaan gebeuren.
 - Laat de leerling de belangrijkste informatie van een tekst opschrijven in een samenvatting. Zo oefent de leerling met het onderscheiden van hoofd- en bijzaken.
 - Bespreek niet alleen de antwoorden, maar vooral ook de manier waarop de leerling tot een bepaald antwoord gekomen is.
 - Laat ze zelf op zoek gaan naar informatie over de teksten. (vulkaan groep 6b)
 - Stimuleer de leerling om gebruik te maken van naslagmiddelen zoals een woordenboek, informatieve boeken of het internet.
 - Laat de leerling bij ieder thema extra informatie op internet zoeken. (spreekbeurt)
 2. Bij woordbegrip teksten:
 - Geef de leerling de opdracht om zelf een kruiswoordpuzzel te maken. De leerling kan bijvoorbeeld de taak krijgen om in de puzzel minstens vijf kernwoorden van die week als antwoord te laten dienen. De leerling dient dan zelf na te denken over omschrijvingen of vragen bij de woorden. Laat op internet synoniemen opzoeken van de geleerde kernwoorden en/of signaalwoorden. Laat omschrijvingen maken van een woord voor andere leerlingen.
 3. Bij stellen:
 - Taalsterke leerlingen zijn in staat om op een creatieve manier met taal om te gaan. Geef hen de kans deze creativiteit te uiten, bijvoorbeeld door hen gedichtjes of verhalen te laten schrijven.
 4. Bij taalbeschouwing:
 - Geef inzicht in de leerdoelen op langere termijn.
 - Laat de leerlingen woordpuzzels, rebussen en andere uitdagende materialen ontwikkelen.